

været min Tanke, at Loven skulde kunne misbruges paa den nævnte Maade. Jeg tror, at Frygt i den Henseende aldeles ikke er paa sin Plads.

Det ærede 9de kongevalgte Medlem var en Modstander af Reglen i § 10 om, at Kommunerne skulde have med denne Sag at gøre. Jeg ser, som sagt, ikke nogen Fare deri. Det ærede Medlem var navnlig betænkelig af Hensyn til det her i Tinget foreliggende Forslag om den almindelig kommunale Valgret. Jeg kan ikke sige andet, end at det ærede Medlems Ord paa en vis Maade glædede mig. Jeg fik nemlig deraf det Indtryk, at det ærede Medlem saa paa den almindelige kommunale Valgrets Gennemførelse som paa en nærliggende Mulighed. Det glædede mig, som sagt, at det ærede Medlem antydede noget saadant. Jeg tror ogsaa, at den Tid ikke er fjern, da dette Forslag vil blive gennemført. Man kan jo ikke skjule for sig selv, at den almindelige Valgret i disse Aar er gaaet en ret kraftig Sejrs-gang gennem Landene, og efter den Udvikling, den danske Menigmand har faaet, tror jeg unægtelig, at Spørgsmaalet om den almindelig kommunale Valgret er modent til Løsning her i Landet. Men naar den bliver gennemført, antager jeg, at man her vil gøre den samme Erfaring som andetsteds, nemlig at den almindelige Valgret ingenlunde er anlagt for store og risikable Foretagender. Man har udtalt Frygt for — det skal jeg senere komme tilbage til —, at den almindelige Spekulation skulde gøre sig denne Lov nyttig, men jeg tror, at netop med den almindelige Valgret i Kommunerne er der mindre Fare for noget saadant, end naar det modsatte er Tilfældet.

Det ærede Medlem sagde dernæst, at han ikke holdt af Fæste, og at han var en Modstander af, at der aabnedes Mulighed derfor her i Forslaget. Han var navnlig forbavset over den ny Stemning, der i de senere Aar havde rejst sig for Fæste, efter at der i mange Aar kun havde lydt haarde og kritiske Ord om denne Besiddelsesform. Jeg tror, det ærede Medlem har nogen Ret i, at Stemningen for Fæste i dette Øjeblik er meget ringe ude paa Landet. Jeg har nogen Erfaring i saa Henseende. I sin Tid, i 1893, tror jeg, det var, forud for den første Landarbejderlovs Vedtagelse, ja, forud for Landarbejderkommissionens Betænkning, har jeg i et lille Skrift taget til Orde for at lade dem, der nu kaldes Statshusmænd,

tiltræde deres Huse som Fæste. Jeg stillede dette Forslag af følgende Grund: Paa det Tidspunkt hørte man bestandig Røster om, at de Landarbejdere, der skulde tiltræde saadanne Huse, i det mindste maatte eje saadan noget som $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{5}$ af, hvad de kostede. Det stod mig da klart, at ved at stille denne Fordring vilde man ikke komme ned til den Klasse Folk, man i Virkeligheden skulde have fat i, og saa tænkte jeg mig, at man kunde skaffe dem Besiddelsen af en selvstændig Ejendom gennem Fæste uden at behøve at forlange saa stor en Udbetaling. Men skønt jeg stillede dette Forslag for at lette Adgangen til de smaa Jordbrug for de ubemidlede Landarbejdere, gjorde jeg hurtigt den Erfaring, at Landarbejderne og Husmændene selv ikke paa nogen mulig Maade vilde vide af Fæste. Dette Forslag var ganske forgæves. Det var mig umuligt paa Møder at vinde nogen som helst Tilslutning hos de paagældende for Tanken derom. Derfor tror jeg, at de ærede 9de og 10de kongevalgte Medlemmer have Ret i, at de ikke er nogen stor Stemning for det paa Landet i Øjeblikket. Men sikkert og vist er det dog, at der i visse Kredse arbejdes stærkt for at bringe Fæste frem til Anerkendelse igen, og der forekommer mig at være liden Risiko forbunden med at stille Folk det frit at vælge den Besiddelsesform, de selv ønske. Imod Fæste kan der naturligvis siges en Del. De to ærede kongevalgte Medlemmer sagde begge, at den Gang, man havde det i stort Maal, var det en Besiddelsesform, der i Virkeligheden var lige hadet af Ejer og Bruger. Men naar vi nu have talt om den Lovgivning, der har bevaret en selvstændig Middelstand paa Landet, og som gennem 200 Aar har beskyttet Bøndergaardene mod Nedlæggelse eller Udstykning, er det dog værd i denne Forbindelse at erindre, at Fæste historisk set i høj Grad har bidraget til at bevare Gaardene i god Stand, saaledes at de ikke ere blevne udpinte. Det langvarige Brugsforhold, som her blev paatvunget saavel Godsejer som Bruger, hindrede den Udpinelse, som i Reglen er Frugten af de kortvarige Forpagtningsforhold, som vilde være bleven Følgen af en Laden staa til paa dette Punkt. Naar der nu lyder saa haarde Ord om Fæste, bør det derfor siges, at selv om det har generet baade Bruger og Ejer i Øjeblikket, har det historisk bidraget meget til, at den danske Jord er i saa god Stand, som den er. Ogsaa i Betragtning heraf skulde